

СОЦІАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: ПРОФОРМА ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

SOCIAL ORIENTATION OF ECONOMY: FORMALITY OR REALITY?

Олександр АМОША,
академік НАН України,
директор Інституту економіки
промисловості Національної
академії наук України, Донецьк

Oleksandr AMOSHA,
Academician of the NAS of Ukraine,
Director of the Institute of the Economy
of Industry, National Academy of
Sciences of Ukraine, Donetsk

Світлана ГРИНЕВСЬКА,
кандидат економічних наук,
Інститут економіки промисловості
Національної академії наук України,
Донецьк

Svitlana GRINEVSKAYA
PhD, Economics,
Institute of the Economy of Industry,
National Academy of Sciences of
Ukraine, Donetsk

Соціально-економічні трансформації в Україні передбачають формування соціально орієнтованої економіки держави для підвищення ефективності суспільного виробництва, зростання добробуту населення. Соціально орієнтовану ринкову економіку як особливу модель регульованої економіки характеризують такі соціально-економічні інститути, які обумовлюють функціонування всіх елементів цієї системи в напрямі досягнення цілей соціальної справедливості, захищеності, високого рівня та якості життя. Економічні інтереси України, що передбачають отримання країною економічних переваг, збагачення, економічної самостійності та конкурентоспроможності, на жаль, залишились на рівні стратегічних орієнтирів. Досягнення соціальних інтересів населення не є можливим з огляду на економічні перешкоди та виникнення нових соціальних небезпек, обумовлених сучасними трансформаційними процесами. Соціальні чинники мають значний вплив на розвиток економіки сучасної України та проявляються в різних її сферах, призводять до зміни структури суспільних потреб і видів економічної діяльності. При наявності характерних ознак соціалізації економіки в Україні процеси соціальної спрямованості економіки носять несистемний та нерегульований характер.

При високому попиті державного регулювання та наявності практичних засад запровадження принципів соціальної ринкової економіки простежується недостатність теоретичних і методичних розробок з проблем формування та забезпечення соціальної орієнтації економіки. І взагалі, стоїть питання: що таке соціальна орієнтація економіки, чи є вона взагалі, регулюються державою ці процеси, чи це є класичним прикладом процесів саморозвитку? Більшість сучасних доктрин визначають процес ринкового регулювання як такий, що обумовлює виникнення протиріч між досягненням економічних та соціальних цілей, що вимагає обов'язкового державного регулювання економічної та соціальної сфер. Пошук моделі господарювання, яка відповідала б одночасно потребам ефективного економічного та соціального розвитку, забезпечення їх збалансованого взаємозв'язку та взаємодії, визначає необхідність формування соціально орієнтованої економіки, метою якої є забезпечення економічного розвитку та економічного зростання за умов досягнення стратегічних соціальних цілей. Основні ознаки соціальної орієнтації економіки є предметом дискусій науковців та фахівців із цих проблем. Вони зводяться до характеристик взаємодії економічної та соціальної сфер з дотриманням вимог збалансованості, безпеки, ефективності та розвитку. Теоретичні узагальнення дозволили обґрунтувати сутність авторських визначень щодо соціальної орієнтації економіки [1; 2].

Розкрито теоретичні та науково-методичні питання державного регулювання соціальної орієнтації економіки. Визначено, що сучасна бюджетна та соціальна політики передбачають жорстку економію коштів – структура видатків бюджету має укладатися в чітко визначені пріоритети соціально-економічного розвитку. Запропоновано напрями удосконалення державного регулювання соціальної орієнтації економіки.

The theoretical and scientifically methodical questions of government control of social orientation of economy are considered. Theoretical and scientifically methodical issues of regulation of balanced economic and social development in the conditions of restricted financial resources are regarded. The analysis of the tendencies of social development provision by budget is made. The recommendations to the formation of the social aspect of budget policy are worked out. Priorities of government budget policy and social policy are determined. Strategic directions of the social development in the aspect of budget financial support are proposed. Significant meaning of the questions of government regulation of social orientation of economy grows by means of regulation of social fees grows in the modern conditions of economic transformations.

Socially oriented economy in the present conditions of the development of Ukraine implies high level of redistribution of financial resources through budget, besides significant increase of budget expenses is unacceptable due to the following reasons: social duties of Ukraine are bigger than its possibilities; the absence of the sources of the budget deficiency financing disables the possibilities of the budget increase.

Актуальність питання державного регулювання соціальної орієнтації економіки зростає в сучасних умовах економічних трансформацій, які негативно впливають у довгостроковому періоді на економічну активність і на зростання добробуту населення. Зарубіжний досвід провідних країн світу свідчить про доцільність підвищення ролі держави та конкретизації її функцій при забезпеченні механізму реалізації соціальної орієнтації економіки. Саме формування та функціонування соціально орієнтованої економіки обумовлює подальший оптимістичний сценарій розвитку країни. У зв'язку з цим актуальною є проблема визначення пріоритетних напрямів та вдосконалення механізмів державного регулювання процесів соціальної орієнтації економіки.

Проблемам соціальної орієнтації економіки присвячено праці багатьох вітчизняних вчених. Сучасні проблеми соціальної орієнтації економіки із дослідженням нових шляхів її забезпечення, зокрема з урахуванням принципу саморозвитку територій, досліджують такі відомі науковці, як M.Keating [3], S.Lazzarini [4], M.Storper, R.Walker [5], L.Hooghe [6], Ö.Sövell [7].

Метою статті є актуалізація проблематики соціальної орієнтації економіки, визначення напрямів удосконалення її державного регулювання й пошук нових шляхів забезпечення.

Оцінка законодавчого забезпечення взаємозв'язку економічної та соціальної політики виявила відсутність цілісного правового механізму, який би координував процеси управління соціальною орієнтацією економіки. Від Конституції України до законодавства України про національну безпеку, про державну регіональну політику, про соціальні стандарти та державні соціальні гарантії тощо простежується певна регламентація положень щодо соціальної орієнтації економіки. Аналіз змісту програм діяльності урядів України, доповідей Президента України за роки незалежності України свідчить про наявність потреби державного управління в досягненні соціальної переорієнтації економіки. Соціальна орієнтація економіки є стратегічним напрямом державної політики, який визначається Конституцією України, законодавством про національну безпеку, внутрішню й зовнішню політику; в програмах діяльності кожного уряду України, державних та регіональних концепціях, стратегіях, програмах визначається потреба її забезпечення.

Соціальна орієнтація економіки характеризується як підсистема, що вбудована в систему національної безпеки, в якій пріоритетним національним інтересом одночасно і в економічній, і в соціальній сферах визначено створення самодостатньої соціально орієнтованої економіки та забезпечення постійного зростання

рівня життя й добробуту населення. Соціальна орієнтація економіки як пріоритетний національний інтерес є орієнтиром держави і суспільства щодо отримання економічних переваг з метою підвищення якості життя та забезпечення людського розвитку. Законодавче визначення соціальної орієнтації економіки як конкурентоспроможної ринкової економіки, що забезпечує постійне зростання рівня життя й добробуту населення [8], не конкретизується для системи органів державного та регіонального управління в упорядковану цілеспрямовану діяльність. Таким чином, у цілому правове забезпечення процесу соціальної орієнтації економіки є несистемним, некомплексним і незбалансованим. Реалізація державних соціальних гарантій і стандартів, яка визначається відповідним законодавством України, стає неможливою з огляду на відсутність державного регулювання цим процесом, у Бюджетному кодексі нерегламентовані відповідні положення щодо практичних дій у цьому напрямі. Не використовуються можливості розвитку законодавства України про національну безпеку щодо забезпечення збалансованості досягнення соціальних та економічних інтересів через ізольованість підсистем економічної та соціальної безпеки в системі національної безпеки.

Соціально орієнтованою економікою є система господарювання, яка підпорядкована досягненню соціальних інтересів особистості, суспільства, держави при додержанні вимог безпеки, ефективного та збалансованого розвитку в економічній та соціальній сферах [2]. Соціальна орієнтація економіки визначена як діяльність, що забезпечує процес становлення й функціонування соціально орієнтованої економіки шляхом ринкової самоорганізації за умов регулюючої ролі держави. Державне регулювання соціальної орієнтації економіки – це організація послідовних дій, взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою структурних елементів, що визначають порядок, методи та інструменти спрямованого впливу органів державної влади на соціально-економічні процеси на різних рівнях управління з метою забезпечення соціальної орієнтації економіки. Державне регулювання соціальної орієнтації економіки визначається діяльністю держави, яка спрямована на формування умов та можливостей забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку з пріоритетністю досягнення соціальних цілей. Саме послідовна, цілеспрямована діяльність держави щодо функціонування й розвитку економічної та соціальної сфер при знятті протиріч на користь соціальних цілей при визначенні стратегій та формуванні механізмів їх досягнення обумовлює формування системи державного регулювання процесів соціальної орієнтації економіки через вплив держави на соціально-економічний розвиток. Її мета – досягнення соціальних цілей при попередженні виникнення та прояву економічних небезпек. Отже, саме вона здійснює ефективне становлення соціальної орієнтації економіки. Найчастіше соціальну орієнтацію економіки розглядають як форму господарювання, головною метою економічної діяльності якої є забезпечення економічного зростання й соціального розвитку.

Міжнародний досвід свідчить, що країни із соціально орієнтованою економікою є ефективними конкурентоспроможними державами та можуть служити зразком для створення аналогічної системи в інших країнах. Теоретичні й практичні узагальнення зарубіжного досвіду є цінними, але національні відмінності в соціалізації сучасної ринкової економіки роблять неможливим його повне застосування, а тому потребують відповідної адаптації до національних умов. Важливим є усвідомлення того, що перед Україною стоїть завдання не тільки стабілізації економіки, а й проблема широких системних економічних, соціальних та інституціональних перетворень. Сучасна соціально-економічна ситуація потребує пошуку концептуальних рішень соціального масштабу, систематизації нового досвіду, поєднання елементів наукової новизни та безумовного прикладного спрямування [9; 10]. У державі із соціальною орієнтацією економіки мають бути задіяними такі основи ринкового господарства, як приватна власність, конкуренція, підприємливість, при цьому повинні забезпечуватись рівні права всім членам суспільства, надаватись соціальні гарантії.

Передумовою прийняття ефективних управлінських рішень у системі державного управління щодо забезпечення соціальної орієнтації економіки є їх науково обґрунтоване визначення, якісна оцінка та методичне забезпечення виміру соціальної орієнтації економіки. В Україні немає офіційно затвердженої методики оцінки соціальної орієнтації економіки

та не розроблено відповідної системи показників, що шкодить своєчасному впровадженню якісних управлінських рішень у цій сфері державного управління. Теоретичні узагальнення з проблем оцінки соціальної орієнтації економіки визначили вимоги їх подальшого вирішення. Проблеми вимірювання соціальної орієнтації економіки є здобутками незначної кількості наукових розробок. Загальні підходи до оцінки стану та проблем соціальної орієнтації економіки мають бути підкріплені обґрунтуванням оптимальних варіантів управлінських рішень. Для виявлення ризиків досягнень соціальних та економічних цілей доцільно проводити якісний аналіз, який визначає оптимальне співвідношення соціальних витрат держави та забезпечення економічного зростання.

Державне регулювання соціальної орієнтації економіки передбачає застосування показників, які визначають безпечний стан функціонування економіки та сприяють формуванню умов економічного й соціального розвитку. Його здійснення стає можливим при використанні порогових (граничних) соціально-економічних показників, недотримання яких обумовлює негативний вплив соціальних чинників на розвиток економіки, та навпаки. Система показників має визначати досягнення цілей соціальної орієнтації економіки та бути спрямованою на забезпечення можливостей виміру, відстеження її розвитку, здійснення оцінки ефективності впроваджених заходів. Авторами розроблено науково-методичне забезпечення виміру соціальної орієнтації економіки, згідно з якою [11] запропоновано використання економічних і соціальних показників забезпечення національної безпеки в економічній і соціальній сферах, а також їх граничні значення. Ефективність державного регулювання соціальної орієнтації економіки пропонується оцінювати [12]:

□ витратами на соціальні заходи в структурі держбюджету, які включають видатки на охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення;

□ рівнем оплати праці найманих працівників у структурі ВВП;

□ інвестиціями в основний капітал.

Оптимальне співвідношення цих витрат, достатній рівень соціального й матеріального забезпечення населення сприятимуть економічному зростанню.

Видатки на соціальні цілі фактично є одним із показників соціальної орієнтації економіки, а їх коректне збільшення має позитивний вплив на економічне зростання. За розрахунками [12], витрати зведеного бюджету на соціальні цілі зростають випереджаючими темпами порівняно з темпами зростання ВВП. Для визначення міри та напрямів зв'язків, які склалися між показниками, використовувались економетричні парні й множинні моделі, реалізовані на основі алгоритму парного та множинного кореляційно-регресійного аналізу. Оптимальною формою зв'язку між застосуванням показників ВВП і витратами бюджету на соціальні заходи є параболічна регресія, яка з достатньо високим рівнем статистичної точності та достовірності відображає взаємозалежність, що склалася. Важливим при аналізі вищевказаних взаємозв'язків є не тільки абсолютне значення відповідних показників соціальної орієнтації економіки – розміру соціальних витрат держбюджету та приросту ВВП, а й їх релятивні співвідношення. При визначенні оптимальної форми зв'язку між показниками ВВП та витратами бюджету на соціальні заходи встановлено, що за реальних умов, які склалися при формуванні темпу зростання ВВП та витрат бюджету на соціальні заходи, сума витрат не повинна перевищувати граничне значення, яке становить близько 20% від обсягу ВВП у фактичних цінах [12]. Збільшення суми соціальних витрат і частки у відношенні до ВВП за межами визначених граничних значень може супроводжуватись уповільненням темпів зростання ВВП.

Оплата праці виконує стимулюючу функцію при формуванні умов для економічного зростання, тобто в умовах екстенсивного типу економічного розвитку збільшення її питомої ваги супроводжується прискоренням зростанням ВВП як у фактичних, так і в зіставних цінах, що підтверджується емпіричними коефіцієнтами еластичності. Кожний відсоток зростання оплати праці найманих працівників супроводжується зростанням ВВП (в порівняльних цінах) у середньому на 0,94%, при цьому питома вага оплати праці в структурі ВВП не повинна бути нижчою за 39% [12].

Розрахунки довели, що вплив чинників «оплата праці» та «інвестиції в основний капітал» в моделях практично однаковий, їх збільшення обумовлює зростання ВВП. Таким чином, при екстенсивному типі відтворювальних процесів в Україні забезпечення соціальної орієнтації економіки стає більш інтенсивним зі зростанням оплати праці та підвищенням фонду оплати праці в структурі ВВП, а обсяги соціальних витрат (як чинника економічного зростання й одночасно як характеристики рівня соціальної орієнтації економіки) практично є вичерпаними в сучасних умовах розвитку економіки. Високі коефіцієнти еластичності інвестицій в основний капітал свідчать, що потенційні можливості економічного зростання повинні бути пов'язані з інвестиційною складовою.

Проведені розрахунки підтвердили, що з урахуванням тенденцій змін ВВП подальше зростання витрат зведеного бюджету на соціальні цілі практично вичерпало резерви для забезпечення економічного зростання. Також розрахунки виявили значну незбалансованість фактичних значень показників соціальної орієнтації економіки – фактичні показники або значно нижчі від межі, необхідної для економічного зростання, або перевищують їх. Державне регулювання соціальної орієнтації економіки має бути край раціональним та виваженим, а ефективним виходом із цієї ситуації є залучення потенціалу внутрішніх заощаджень та використання внутрішніх позик у 2012 році.

Проблема щодо раціональності фінансових виплат на розв'язання соціальних питань зростає у зв'язку з низькими економічними можливостями їх вирішення. Для забезпечення збалансованості досягнення економічної та соціальної безпеки пропонується встановити та використовувати порогові значення показників для прийняття якісних управлінських рішень з упередженням ризиків в економічній та соціальній сферах. Досягнення соціальних цілей повинно враховувати потреби забезпечення економічного зростання через систему бюджетної політики, яка є важливим інструментом державного регулювання процесів економічних та соціальних інтересів. Оптимізація соціальних витрат є свідченням якісного планування національних витрат і доходів. Трансформація бюджетної політики та державного фінансового планування у визначених напрямках забезпечить створення умов для формування соціальної орієнтації економіки. Державне регулювання бюджетної політики потребує її становлення й реалізації на засадах, що відповідають загальним стратегіям розвитку держави із соціально орієнтованою економікою та національними особливостями.

Механізми реалізації соціальної орієнтації економіки мають забезпечуватися шляхом формування новітніх інструментів виконання державою її традиційних функцій у соціально-економічній сфері. Для ефективного здійснення своїх регулюючих функцій держава має в своєму розпорядженні такі важелі, як законодавство країни, національний бюджет, систему податків тощо. У соціальній політиці необхідно завершити перехід від патерналістської до субсидіарної моделі держави, що означає доступність і безкоштовність для всіх громадян таких базових соціальних послуг, як освіта та охорона здоров'я, перерозподіл соціальних витрат держави, спрямованих тільки на вразливі групи населення при одночасному скороченні допомоги забезпеченим сім'ям; скорочення соціальної нерівності; надання громадянам можливостей більш високого соціального рівня споживання за рахунок власних доходів. При цьому необхідно чітко розділити дві цілі: по-перше, захистити від жорсткої дії ринку соціально вразливі верстви населення, які не можуть обійтися без соціальної підтримки держави; по-друге, сприяти економічній активності різних верств населення за допомогою соціальної політики. У зв'язку з вищевикладеним фінансове забезпечення соціальної політики має містити такі стратегічні напрями:

- удосконалення інституційного середовища щодо забезпечення бюджетного фінансування соціальної політики;
- удосконалення механізмів реалізації соціальної політики з метою скорочення невиважених бюджетних витрат та їх раціонального використання;
- нарощування інвестицій в людський капітал;
- розроблення матриці видів соціальної підтримки та проведення аудиту видів соціальної допомоги й пільг із затвердженням переліку несеквестрованих статей бюджету, зокрема пенсійних виплат, соціальних

трансфертів інвалідам, витрат на освіту та охорону здоров'я, перенавчання безробітних, витрат на адресні соціальні виплати;

□ запровадження непрямих методів оцінювання доходів громадян, які претендують на одержання соціальної підтримки зі створенням єдиної бази даних одержувачів усіх видів соціальної підтримки, єдиного інформаційного середовища для органів праці й соціального захисту населення, Пенсійного фонду, Державної податкової адміністрації;

□ попередження зниження реальної заробітної плати в умовах прискореної інфляції шляхом розробки практичного механізму індексації оплати праці;

□ самообмеження держави з метою скорочення неефективного втручання в економіку та соціальну сферу, а також зниження податкового навантаження на підприємницьку діяльність;

□ впровадження механізму державного соціального замовлення з метою забезпечення конкуренції за бюджетні кошти при наданні державних і муніципальних послуг у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти і культури з урахуванням особливостей функціонування даних галузей;

□ підвищення ефективності бюджетних видатків на соціальні цілі шляхом активного застосування програмно-цільового методу та досягнення дієвості середньострокового бюджетного планування;

□ корелювання динаміки видатків соціального спрямування та темпів економічного зростання.

Напрями вдосконалення державного регулювання соціальної орієнтації економіки мають бути спрямовані на досягнення соціальних цілей та обумовлювати формування відповідних заходів, які визначають механізми їх реалізації. Це, зокрема, забезпечення соціально-економічної виваженості державних та місцевих бюджетів, розвиток договірних відносин центру та регіонів, удосконалення системи оцінки діяльності органів державного й регіонального управління, соціалізація економічної політики тощо.

ВИСНОВКИ

Формування системи державного регулювання процесів соціальної орієнтації економіки має здійснюватись через вплив держави на соціально-економічний розвиток з метою досягнення соціальних цілей при попередженні виникнення та прояву економічних і соціальних небезпек із використанням відповідних показників-індикаторів.

Найбільш актуальними проблемами сучасного економічного розвитку країни є надмірний тягар соціальних зобов'язань держави, підтримка патерналістських настроїв населення, неспрямованість державної політики на формування соціальної стратегії, за якої б видатки на соціальні цілі не тільки не обтяжували економіку, а й стимулювали економічний розвиток.

The most actual problems of present economic development of Ukraine are a great quantity of country's duties, people's paternalistic mood support, the fact that state's policy is not directed to form social strategy, that implies that expenses to the social purposes are not hard for the economy but even stimulate its development. It is proposed to work out the effective mechanism of social programs' financing priority in order to stimulate approval of socio-economic reforms in regions, increase the effectiveness of spending state's finances for social aims.

Для забезпечення збалансованості економічного та соціального розвитку країни при модернізації економіки необхідно посилити державне регулювання таких процесів у бюджетній сфері на основі:

- поліпшення управління державними фінансами шляхом запровадження середньострокового планування;
- запровадження системи моніторингу й оцінювання ефективності бюджетних програм;
- визначення стандартів щомісячного оприлюднення інформації про стан виконання бюджету й позабюджетних фондів, зокрема в мережі Інтернет;
- введення ліміту державних витрат бюджету;
- підвищення ефективності витратання бюджетних коштів на соціальні потреби;
- концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку;

□ затвердження переліку несеквестрованих статей бюджету, зокрема пенсійних виплат, соціальних трансфертів інвалідам, витрат на освіту та охорону здоров'я, перенавчання безробітних, витрат на адресні соціальні виплати;

□ введення норм обліку бюджетних витрат, які дозволяють чітко відстежувати доходи, зобов'язання, платежі та активи всіх органів державного управління;

□ необхідності чіткого визначення всіх джерел бюджетних рахунків;

□ вироблення критеріїв нужденності, їх запровадження та встановлення чіткого й швидкого порядку виділення адресної соціальної допомоги;

□ попередження зниження реальної заробітної плати в умовах прискореної інфляції шляхом розробки практичного механізму індексації оплати праці;

□ встановлення розміру прожиткового мінімуму як базового соціального стандарту, який забезпечує відтворення й розвитку;

□ проведення щорічного моніторингу та оцінки ефективності реалізації програм державного інвестування та підтримки економічних, наукових, інноваційних, соціальних проектів.

У 2012 році слід проводити політику жорсткої економії бюджетних коштів – структура видатків бюджету має укладатися в чітко визначені пріоритети соціально-економічного розвитку України та дотримуватись оптимальної економічної політики через зменшення частки прямого фінансування соціальних потреб та підвищення частки фінансування з боку населення на основі збільшення всіх доходів, насамперед заробітної плати, пенсій, інших видів соціальних трансфертів. Це є можливим на засадах використання інноваційних механізмів управління державними фінансами та нового упорядкованого й системного нормативно-правового законодавства.

In 2012 it's necessary to provide the policy of saving budget finances; the structure of budget expenses must match the definitely marked priorities of socio-economic development of Ukraine and government must keep suitable economic policy through the decrease of the part of the direct financing of social needs and through the increase of the part of financing from people on the basis of the income increase, namely wages, pension, other types of social transfers. It's possible due to the usage of new mechanisms of the state finances' management and new ordered and systematized law acts.

Соціально орієнтована модель економічного розвитку України повинна містити такі складові:

□ економічне зростання;

□ стійкий економічний розвиток;

□ розвиток людського потенціалу й накопичення людського капіталу;

□ стимулювання соціально-економічної активності населення та адаптація його до ринкових відносин;

□ формування середнього класу;

□ зростання доходів населення;

□ збільшення реальної заробітної плати;

□ забезпечення соціального захисту економічно несаможиттєвих груп;

□ забезпечення рівного доступу населення до соціальних благ;

□ забезпечення ефективності соціальних витрат бюджету;

□ підвищення ролі регіонів у реалізації соціальних програм.

Фактично економіка держави є сукупністю економік регіонів, тому з метою забезпечення взаємодії органів державної та регіональної влади при вирішенні питань реалізації державної регіональної політики та для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів затверджено Положення про Раду регіонів, основними завданнями якої є такі [13]:

□ вивчення стану соціально-економічного розвитку регіонів та вироблення за його результатами узгодженої позиції щодо пріоритетів державної регіональної політики, напрямів, стратегії та механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів, системних реформ у цій сфері;

□ забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та вироблення механізмів подолання диспропорцій розвитку територій, ефективного використання економічного потенціалу регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності;

□ розгляд державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку;

□ формування й реалізація регіональної політики, впровадження нових моделей розвитку в Україні. Однією з таких нових моделей розвитку є саморозвиток регіонів.

Слід зазначити, що останніми роками все глибше усвідомлюється важливість мобілізації власних ресурсів і потенціалу кожного регіону для підвищення рівня життя населення й розвитку економіки регіону та держави в цілому. Методологія дослідження фундаментальних чинників саморозвитку як механізму забезпечення соціальної орієнтації економіки регіону пов'язана з аналізом складу чинників саморозвитку регіону, визначенням раціональності накопичення й реалізації власного соціально-економічного потенціалу регіону на засадах самозабезпечення граничної рівноваги економічної та соціальної систем. Проте в теоретичному плані розробка питання про механізм взаємозв'язку саморозвитку економічної та соціальної підсистем в Україні ще тільки розпочинається [14; 15].

При деякій дискусійності питання щодо наявності соціальної орієнтації економіки в Україні безперечним є твердження про невідмінність державного регулювання цих довгострокових процесів, які є недостатньо прогнозованими. Світовий досвід макроекономічного регулювання та проведення сучасними державами соціальної політики свідчить про перехід від ринкової економіки, діючої на ліберальному принципі політики невтручання «*laissez-fair*», до суспільства із соціально регульованою ринковою економікою [16], яке успішно формується в сучасних розвинених країнах та здатне постійно самовдосконалюватись.

Таким чином, можна зауважити, що на сьогодні соціальна орієнтація економіки – це формальна соціальна інституція, своєрідний фетиш ідеального економічного розвитку. З огляду на це важливою є необхідність пошуку нових підходів до вирішення проблем забезпечення соціальної орієнтації економіки й реального введення в дію механізмів її реалізації. Дослідження проблем соціальної орієнтації економіки як просторово-часового процесу є цікавими й перспективними. І хоча виникає враження, що немає можливості втрутитися в даний процес унаслідок його масштабності та непрозорості багатьох соціально-економічних процесів, однак слід намагатися їх регулювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амоша О.І. Проблеми та шляхи забезпечення соціальної орієнтації економіки України // О.І. Амоша, О.Ф. Новікова // Журнал європейської економіки. – 2005. – Т.4 (№2). – С.184-196.
2. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання / О.Ф.Новікова, С.М.Гринецька, Л.Л.Шамілева // Монографія: НАН України. Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2009. – 220с.
3. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе. Пер. с англ. А. Смирнова // М.: Логос, 2003. – №6 (40). – С.67-116.
4. Lazzarini S. G., Pedro C. Governmental versus Self-regulation of Derivative Markets: examining the US and Brazilian Experience. *Journal of Economics and Business*. 2001. – No: 53. – P. 185-207.
5. M. Storper & A. J. Venables. Buzz: face-to-face contact and the urban economy/ *Journal of Economic Geography*, Oxford University Press, 2004. – Vol. 4, August. – P.351-370.
6. Keating M., Hooghe L. Bypassing the Nation-State? Regions and the EU Policy Process, in J. Richardson. (ed.), *European Union Power and Policy-Making*, Routledge, London, 1996. – 242p.
7. Ö. Sölvell. *Clusters: Balancing evolutionary and constructive forces*. Second edition. Deshung. – 2009/ – 136 p.
8. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19.06. 2003 р. №964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – №29. – Ст. 1433.
9. Lansbury R.D. *Perspectives of Industrial Relations in the Twenty-First Century* // *The Perspectives of Industrial Relations in the 21st Century*. IIRA 3rd Asian Regional Congress. – Vol.4. – 1997. – P.3-17.
10. Double Shift. *Transforming Work in Postsocialist and Postindustrial Societies* / Ed.by. B. Silverman, R.Vogt, M.Yanowitch. – N.Y., L.: M.E.Sharpe, Inc., 1993. – 217p.
11. Гринецька С.М. Наднорматив соціальних витрат – патологія державного управління в економіці / С.М. Гринецька // Публічне управління: теорія та практика. – № 3-4 [Електронний ресурс]. Режим доступу: електронний каталог бібліотеки Верховної Ради України: http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Publ_upr_10_3-4.pdf.
12. Гринецька С.М. Системний аналіз процесів управління соціальним бюджетом / С.М. Гринецька // Системний аналіз та інформаційні технології / матер. міжн. наук.-практ. конф. САІТ 2011. 23–28 травня 2011 р. – Київ: ННК «ІПСА НТУУ» КПІ, 2011. – С.230.
13. Указ Президента України від 9.04. 2010 р. №533/2010 «Положення про Раду регіонів» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
14. Гальчинский А. Экономическое развитие: методология обновленной парадигмы / *Экономика Украины*. – 2012. – № 5. – С.4-17.
15. Данилишин Б. Регионализм в Украине: реальность и перспективы / «Зеркало недели. Украина». – №22, 15 июня. – 2012.
16. Князев Ю. Справедливость и экономика // *Общество и экономика*. – 2012. – №1. – С.33-62.